

A decorative graphic consisting of three blue circles of varying sizes and two thin blue lines. One line starts from the top left and passes through the top-left edge of the largest circle. Another line starts from the top left and passes through the top-left edge of the medium-sized circle. A third line starts from the top right and passes through the top-right edge of the largest circle. The largest circle is at the top center, the medium one is below it to the right, and the smallest one is at the bottom right.

**SOSIAALIPALVELUJEN
ASIAKASMAKSUT
1.5.2018 ALKAEN**

Petula 27.3.2018 (§ 27)

2. AIKUISTEN KOTONA ASUMISTA EDISTÄVÄT PALVELUT	2
2.1 Säännöllisen kotipalvelun maksut	2
2.2 Tilapäinen kotipalvelu ja kotisairaanhoido	4
2.3 Kuntouttava arviointijakso	4
2.4 Tukipalvelumaksut.....	4
2.5 Muut maksut	5
3. AIKUISTEN ASUMISPALVELUT.....	5
3.1 Pitkäaikainen tehostettu palveluasuminen.....	6
3.2 Vähimmäiskäyttövara	8
3.3 Lyhytaikainen tehostettu palveluasuminen.....	8
3.4 Perhehoito.....	9
3.5 Laitoshoido.....	9
3.6 Sosiaalihuoltolain mukainen tuettu asumispalvelu (ei ympärivuorokautinen).....	9
4. KEHITYSVAMMAISTEN, VAIKEAVAMMAISTEN JA ALLE 65-VUOTIAIDEN OMAISHOIDONTUKEA SAAVIEN ASIAKASMAKSUT	10
5. OMAISHOITAJAN LAKISÄÄTEISEN VAPAAN AIKAISTEN PALVELUJEN MAKSUT	11
6. KESKEYTYKSEN VAIKUTUS ASIAKASMAKSUUN.....	12
7. LAPSIPERHEIDEN KOTIPALVELUN JA LASTENSUOJELUN MAKSUT	12
7.1 Tilapäinen kotipalvelu.....	12
7.2 Säännöllinen (määräaikainen) kotipalvelu.....	12
7.3 Lastensuojelun maksut	13
8. MUUT MAKSUT	15
8.1 Ensi- ja turvakotimaksut.....	15
9. MAKSUN ALENTAMINEN TAI PERIMÄTTÄ JÄTTÄMINEN.....	15

1. SOSIAALIPALVELUJEN ASIAKSMAKSUT (19.1.2018, 9.2.2018,8.3.2018, 11.3.12.3.16.3.20.3.2018)

Sosiaali- ja terveystalvelujen maksuja määrittelevät laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (1992/734) ja asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (1992/912). Asiakasmaksulain 1 §:n mukaan kunnallisista sosiaali- ja terveystalveluista voidaan periä maksu palvelun käyttäjältä, jollei lailla toisin säädetä. Maksu voidaan periä henkilön maksukyvyyn mukaan. Asiakasmaksulain 2 §:n mukaan palvelusta perittävä maksu saa olla enintään palvelun tuottamisesta aiheutuvien kustannusten suuruinen.

Asiakasmaksu on tarkistettava silloin, kun palvelun käyttäjän tai perheen maksukyky on olennaisesti muuttunut, kun perheen olosuhteet ovat muuttuneet maksun määrittämisen jälkeen, maksu osoittautuu virheelliseksi tai asiakkaan palvelu- ja hoitosuunnitelmaa muutetaan (AsiakasmaksuA 31 §). Asiakasmaksu tarkistetaan myös silloin, jos asiakas saa kokonaan uuden tulolähteen kuten esimerkiksi hoitotuen. Asiakasmaksu tarkistetaan lisäksi vähintään joka toinen vuosi (samanaikaisesti lakisääteisten indeksitarkistusten kanssa).

Jos maksun määrittämistä koskeva päätös on ilmeisesti perustunut asiakkaan tai hänen edustajansa antamaan virheellisiin tietoihin, maksu voidaan oikaista enintään vuoden ajalta (AsiakasmaksuA 31 §).

Kun kunta järjestää palvelut ostamalla ne yksityiseltä palveluntuottajalta, asiakkaalta peritään samat maksut ja korvaukset kuin kunnan itse tuottamista vastaavista palveluista (AsiakasmaksuL 12 §). Palvelusetelin käyttäjältä ei saa periä asiakasmaksua vaan asiakas suorittaa omavastuuosuuden palvelun tuottajalle.

Lopen kunnalla on käytössä täydentävänä palvelumuotona lapsiperheiden kotihoidon palveluseteli. Palveluseteli on yksi vaihtoehto, jolla kunta järjestää palveluja asukkailleen. Palveluseteli on sitoumus, jolla kunta sitoutuu maksamaan palvelun käyttäjän kunnan hyväksymältä yksityiseltä palvelun tuottajalta hankkimat palvelut kunnan päätöksellä asetettuun palvelusetelin arvoon asti. Palvelusetelimallissa kunta antaa palveluiden järjestäjänä asiakkaalle palvelusetelin, jolla asiakas maksaa osan palvelun hinnasta. Asiakas maksaa omavastuuosuutena setelin arvon ja palvelun hinnan välisen erotuksen ostaessaan palvelun kunnan hyväksymältä palvelujen tuottajalta.

Ympäri vuorokautisessa asumispalvelussa asuvien asukkaiden käyttövara on 200 euroa.

2. AIKUISTEN KOTONA ASUMISTA EDISTÄVÄT PALVELUT

2.1 Säännöllisen kotipalvelun maksut

Kotihoitoon kuuluvan kotipalvelun osuuden järjestäminen perustuu sosiaalihoitolain (2014/1301) 19 §:ään ja sosiaalihoitoasetuksen (1983/607) 9 §:ään. Kotisairaanhoidon järjestäminen perustuu terveydenhuoltolain 25 §:n (2010/1326) mukaisesti kunnan tehtäviin.

Säännöllisellä kotihoidolla tarkoitetaan jatkuvaa ja säännöllistä kotipalvelua ja kotisairaanhoidoa, jota annetaan asiakkaalle enemmän kuin kolme käyntiä kuukaudessa ja käyntien kesto on kuukauden aikana yhteensä yli yhden tunnin.

Säännöllisessä kotihoidossa olevalta asiakkaalta peritään käyntikertojen ja asiakkaiden maksukyvn mukaan kuukausimaksutaulukon mukainen maksu. Kotihoidon kuukausimaksu lasketaan palvelun määrästä ja perhekoosta riippuvan maksuprosentin perusteella palvelun käyttäjän/perheen bruttotuloista, joista on ensin vähennetty ns. suojaosuus. Kuukausimaksu tarkistetaan, jos asiakkaan hoidon tarve eli hoitoisuus muuttuu eri hoitoisuusluokkaan (maksuluokkaan) ja siitä on tehty uusi palvelu- ja maksupäätös.

Tulee voimaan toiminnanohjausjärjestelmän käyttöönoton yhteydessä: Vuonna 2017 julkaistussa laatusuosituksessa (STM) hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi on määritelty kotihoidon välitön ja välillinen asiakasaika ja -työ. Välitön asiakasaika on asiakkaan hoito- ja palvelusuunnitelmassa sovittu aika, jonka perusteella kotihoidon maksut määritellään.

Välitön asiakasaika koostuu arkielämän tuesta ja hoidosta ja hoivasta, toimintakykyä ylläpitävästä työotteesta, sosiaalisten suhteiden ja sosiaalisen toimintakyvyn ylläpitämisestä sekä ikääntyneen henkilön toimintakyvyn ja palveluntarpeen arvioinnista ja hoito- ja palvelusuunnitelman päivityksistä. Välittömään asiakasaikaan lasketaan mukaan myös kodin/yksikön ulkopuoliset aktiviteetit (ulkoilu, kaupassa käynti, asiointi) ja kirjaaminen, jos se suoritetaan yhdessä asiakkaan kanssa. Mukaan lasketaan myös asiakkaan omaisten ja omaishoitajan tukeminen, puhelin- tai muu tekninen yhteys asiakkaan kanssa.

Välilliseen asiakasaikaan luetaan esimerkiksi matka-ajat, asiakastietojen kirjaaminen ja muu toimistolla tapahtuva asiakastyö sekä työyhteisön sisäiset palaverit, koulutus ja yleisneuvonta.

Maakunnallisessa valmistelussa on tehty tarkempi Kanta-Hämeen yhtenäinen määrittely: kotihoidon välillisen ja välittömän ajan määrittely, jota myös Lopella noudatetaan.

Säännöllisen jatkuvan kotihoidon maksut on määritelty prosentteina ylittävästä tulorajasta seuraavan taulukon mukaisesti Lopella:

Perheen jäsenten määrä	Maksutto muuden yläraja Ö	1-4h/kk %	4,1-8 h/kk %	8,1-14 h/kk %	14,1-20 h/kk %	20,1-25 h/kk %	25,1-30 h/kk %	yli 30 h/kk %
1	576	14	19	23	27	30	33	35
2	1063	12	16	17	18	19	21	22
3	1667	9	12	14	15	16	17	18
4	2062	7	10	11	12	13	14	15
5	2496	6	8	9	10	11	12	13
6	2866	5	6	7	8	9	10	11

Jos perheenjäsenten määrä on enemmän kuin kuusi, tulorajaa korotetaan 350 eurolla ja maksuprosenttia alennetaan yhdellä prosenttiyksiköllä kustakin seuraavasta henkilöstä.

Kotihoidon maksua ei peritä sotainvalideilta, joiden vammaisuusaste on vähintään 10 %. Korvaus peritään Valtiokonttorilta.

Kotihoidosta perittävä maksu ei saa ylittää palvelun tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia. Säännöllisestä kotihoidosta perittävä enimmäistuntihinta on Lopella 60,49 euroa.

Kotihoidon asiakasmaksuja määrättäessä huomioon otettavat tulot:

- Tuloina otetaan huomioon veronalaiset eli bruttotulot
- Palvelun käyttäjän sekä avio-/avopuolison veronalaiset ansio- ja pääomatulot sekä verosta vapaat tulot (asetus 27 §). Korkotulot otetaan huomioon, mikäli niitä on yli 10 euroa/kk
- Metsätulo (asetus 28 a §)
- Tulot, joita ei oteta huomioon (asetus 29 §)
- Omaishoidon tuen palkkiota ei oteta huomioon.

Mikäli asiakas ei anna selvitystä tuloistaan, peritään häneltä korkeimman maksuluokan mukainen maksu.

2.2 Tilapäinen kotipalvelu ja kotisairaanhoito

Kotihoito on tilapäistä, mikäli avun tarpeen arvioidaan olevan lyhytkestoista (alle 2 kk) tai korkeintaan kolme käyntiä kuukaudessa ja käyntien kesto alle yksi tunti.

Tilapäisen kotipalvelun käyntimaksu on 9,50 euroa/käynti.

Kotisairaanhoidon käyntimaksun suuruus määritellään Valtioneuvoston asetuksella.

2.3 Kuntouttava arviointijakso

Kuntouttava arviointijakso, kesto enintään kuusi (6) viikkoa. Jakson aikana arvioidaan säännöllisen kotihoidon/kuntoutuksen tarvetta.

9,50 euroa/vrk

Palvelutarpeen arviointikäynti, muistisairaiden palveluneuvojan käynnit ja hyvinvointia tukeva kotikäynti 80-vuotiaille ovat maksuttomia.

2.4 Tukipalvelumaksut

Tukipalvelujen järjestäminen perustuu sosiaalihuoltolakiin ja -asetukseen, jonka mukaan kotipalveluina järjestetään myös tukipalveluja, kuten ateriat-, vaatehuolto-, kylvytys-, kuljetus-, saattaja- sekä sosiaalista kanssakäymistä edistäviä palveluita.

Tukipalvelujen maksuista ei ole asiakasmaksulainsäädännössä yksityiskohtaista ohjeistusta eikä määräyksiä. Kunnan tulee kuitenkin ottaa maksuja määritellessään huomioon lainsäädännössä olevat maksuja koskevat yleissäännökset.

Ateriapalvelut	euroa/kerta	
Lounas hoivakoti Eedilässä	5,00	
Ravintopäivä, sis. kaikki ateriat	14,00	
Menukat kotiateria, sis. jälkiruuan	10,30	
Menukat asennusmaksu	0	

Kylvetyspalvelu	euroa/kerta	
Kylvetyspalvelu/kerta, sis. avustamisen	10,00	Kriteerinä avun saamiselle on peseytymistilojen puutteellisuus/ haasteellisuus..
Kuljetus (edestakaisin)/kerta	9,00	
Kuljetus vain toiseen suuntaan	4,50	
Pyykkipalvelu (vain säännöllistä kotihoitoa saaville)		
Pyykin vienti ja haku	8,00	Pesula laskuttaa pyykin pesun erikseen.
Kauppa- ja asiointipalvelu <i>siirtyy yksityiselle</i>		
Kauppapalvelu (Hraksin tuottama) kerta	8,00	Kriteerinä, että asiakas tai omaiset eivät pysty muulla tavalla järjestämään ko. asiointeja. Kauppapalvelu siirtyy yrityksen tuottamaksi palveluksi 2018.
Saattajapalvelu (asiakkaan järjestämällä kyydillä)	23,00/tunti	
Turvapalvelut		
Turvapuhelimen asennus (Stella)	90,00	
Turvapuhelimen hälytyskäynti	20,00	
Turvapuhelinvuokra kuukaudessa: lankapuhelin	18,53	
Gsm-puhelin	34,99	
Lisäranneke/kuukausia	6,67	
Ovihälytin/kuukausi	15,44	
Paikantava turvakello hätäpainalluksella, paketti 1	49 ” /kk	
Paikantava turvakello hätäpainalluksella, paketti 2	59 ” /kk	
Paikantava turvakello hätäpainalluksella, paketti 3	69 ” /kk	
Päiväkeskuspalvelut		
Kokopäivämaksu (sis. aamupalan, lounaan, iltapäiväkahvin)	17,00	Päivätoiminta kohdentuu asiakkaisiin, joilla on muistihäiriö, ovat omaishoidettavia tai heidän muutoin arvioidaan hyötyvän kuntouttavasta ja toimintakykyä ylläpitävästä päivätoiminnasta.
Kuljetus (edestakaisin)	9,00	
Kuljetus vain toiseen suuntaan	4,50	

2.5 Muut maksut

Omaishoidon tuen lakisääteisen vapaan ajalle järjestetystä hoidosta peritään 11,40 ”/pv. Hoitopäivään sisältyy ateriat.

3. AIKUISTEN ASUMISPALVELUT

Sosiaalihuoltolain mukaisten asumispalvelujen maksuista ei ole erikseen säädetty sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulaisissa (1992/734) tai -asetuksessa (1992/912). Kunta itse voi päättää maksujen määräytymisperusteista, suuruudesta ja sisällöstä asiakasmaksulain ja -asetuksen yleisten linjausten rajoissa. Asiaksmaksu voidaan määrittää asiakkaan maksukyvyyn mukaan. Asiaksmaksulain 2 §:n mukaan maksu saa olla enintään palvelun tuottamisesta aiheutuvien kustannusten suuruinen.

3.1 Pitkäaikainen tehostettu palveluasuminen

Pitkäaikainen tehostettu palveluasuminen on ympärivuorokautista hoivapalvelua. Sitä tarjotaan Lopella tehostetun palveluasumisen yksiköissä hoivakoti Eedilässä ja hoivakoti Salmelassa sekä yksityisten tehostetun palveluasumisen yksiköissä. **Asukkaan maksut koostuvat:**

- **asumisesta aiheutuvista kuluista**
- **asiakasmaksu (hoiva/hoito)**
- **ateriapaketista**
- **palvelumaksusta.**

Muista tarvitsemistaan tukipalveluista asukas maksaa taksan mukaan. Asumisesta aiheutuvat kulut maksaa asiakas suoraan vuokranantajalle, muut kulut laskuttaa kunta. Jos asiakas käyttää lisäksi yksityisen palveluntuottajan palveluja, maksaa hän ne suoraan yksityiselle palveluntuottajalle.

Asukkaan tulee hakea KELA:n maksamaa eläkettä saavan hoitotukea.

Asumisesta aiheutuvat kulut

Tehostettuun palveluasumiseen muutettaessa tehdään vuokrasopimus. Asukkaat maksavat itse asumisesta aiheutuvat kulut (vuokra, sähkö, vesi ym. kulut) vuokranantajalle. Vuokraan on mahdollisuus hakea tuloista ja varallisuudesta riippuvaa asumistukea. Asukkaan vuokra määräytyy asukkaan huoneen sekä hänen käytössään olevien yhteisten tilojen mukaan jyvitettyjen neliöiden perusteella. Vuokrat vaihtelevat kiinteistökohtaisesti.

Kunnan omien yksikköjen vuokrat määrittelee tekninen toimiala.

Asiakasmaksu

Asiakasmaksu on yhden henkilön kohdalla 55 % asiakkaan niistä kuukausittaisista bruttotuloista, jotka ylittävät 576 euroa/kk. Kiinteää omaisuutta tai asunto-osaketta ei katsota säästöiksi. Asiakkaan kanssa laaditaan hoito- ja palvelusuunnitelma.

Tehostetussa palveluasumisessa olevan, välittömästi ennen asumispalvelun alkamista yhteistaloudessa avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa eläneen suurempituloisen puolison tulot määräytyvät puolisojen yhteenlaskettujen tulojen perusteella. Tuloiksi huomioidaan 50 % yhteenlasketuista kuukausituloista. Kun molemmat puoliset ovat sosiaalihuoltolain mukaisessa palveluasumisessa tai toinen sosiaalihuoltolain mukaisessa palveluasumisessa ja toinen pitkäaikaisessa laitoshoidossa, maksut määräytyvät kummankin puolison omien tulojen perusteella.

Huomioon otettavat tulot:

Asiakkaan maksua määrättäessä huomioidaan asiakasmaksuasetuksen 27. 30 §:n mukaiset tulot.

Kuukausitulona otetaan huomioon palvelun käyttäjän veronalaiset ansio- ja pääomatulot sekä verosta vapaat tulot. Tuloina huomioidaan:

- " eläkkeet
- " elinkorot
- " vammaisetuudet (esim. eläkettä saavan hoitotuki)
- " ansiotulot
- " elatusavut ja elatustuki
- " vakuutusyhtiön maksamat säännölliset korvaukset
- " kiinteistön luovutuksen yhteydessä määräajaksi tai elinkaudeksi pidätetty rahana suoritettava etuus (syytinki)

- " muut jatkuvat henkilökohtaiset tulot
- " pääomasta tai muusta omaisuudesta saatavat tulot (esim. korko-, osinkoja vuokratulot). Osakehuoneiston vuokratulosta vähennetään yhtiö- ja rahoitusvastike ja korkomenot, omakotitalon vuokratulosta vähennetään vuokranantajan vastattavana olevat jäte-, palovakuutus-, ja nuohousmaksut, kiinteistövero, tontinvuokra, tien kunnossapito- ja aurausmenot)
- " itsenäisestä ammatinharjoittamisesta ja yritystoiminnasta saatavat tulot
- " maatilatalouden tuloverolain mukaan viimeksi toimitetussa verotuksessa todettu maatilatalouden tulo
- " metsätulo otetaan huomioon muista tuloista poiketen laskennallisesti. Metsätulona otetaan huomioon varojen arvostamisesta verotuksessa 13 annetun lain (1142/2005) 7 §:n 3 momentin mukaan vahvistettu metsän keskimääräinen vuotuinen tuotto hehtaarilta kerrottuna metsämaan pinta-alalla. Tästä määrästä vähennetään 10 % ja metsätalouden korot. Metsätuloa on alennettava palvelun käyttäjän vaatimuksesta, mikäli tilakohtaisen vuotuisen hakkuumahdollisuuden nettoraha-arvo on metsänhoitoyhdistyksen tai metsäkeskuksen antaman lausunnon perustella vähintään 10 % alempi kuin metsätulo. Alennus on metsätulon ja hakkuumahdollisuuden netto-
raha-arvon erotuksen suuruisen.

Tulot, joita ei oteta huomioon

- " lapsilisä
- " lapsen hoitotuki
- " asumistuki
- " tapaturmavakuutuksen perusteella suoritettavat sairaanhoito- ja tutkimuskulut
- " rintamalisä
- " muut asiakasmaksuasetuksen 29 §:n mukaiset tulot

Tulojen vähennyksenä otetaan huomioon suoritettavat elatusavut ja tosiasiallisista perhesuhteista johtuvat muut kustannukset sekä kiinteistön luovutuksen yhteydessä määrääjäksi tai elinkaudeksi pidätetty rahana suoritettava syytinki.

Ateriat tehostetussa palveluasumisessa

Asiakas maksaa ateriat ja ympärivuorokautisen hoivan palvelumaksu palvelumaksun seuraavasti:

Ateriapaketti vuorokaudessa	14 "	Sisältää vuorokauden aikana tarvittavat kaikki ateriat ja välipalat
Ateriapaketti/kuukausi	426 "	

Palvelumaksu tehostetussa palveluasumisessa

Ympärivuorokautisen hoivan palvelumaksu/kuukausi (Hoidon alkamis- ja päättymiskuukausina palvelumaksu peritään toteutuneiden päivien mukaan 3,2 euroa/pv.)	96 "	Siivous-, pyykki- ja turvapalvelu. Käytettävät paperit (wc- ja käsi-paperit), pesuaineet, pesulaput ja siivousaineet sekä yhteiset välineet, lehdet ja virkistystoiminta.
---	------	---

3.2 Vähimmäiskäyttövara

Asiakkaan vähimmäiskäyttövaroiksi huomioidaan 200 euroa/kk. Käyttövara huomioidaan, mikäli on säästöjä alle 4.000 euroa. Asukkaat kustantavat itse terveydenhuoltomenonsa ja muut henkilökohtaiset menonsa. Asukkaalla on oikeus Kelan korvauksiin. Asukkaan pyynnöstä isoja lääkekuluja (Kelan maksukatto on täyttynyt) voidaan korvata erityis- menettelyllä. Kelasta tarkistetaan edellisen vuoden lääkekorvauskulut ja summa jaetaan 12 kuukaudella. Näin saadaan kuukausittaisen lääkemaksualennuksen määrä.

Asiakas vastaa käyttövaroillaan seuraavista menoista: vaate- ja vaatehuoltomenot, lääkemenot, terveydenhuoltomenot, henkilökohtaiset hygieniatuotteet, harrastus- ja virkistys- menot ja kuljetuspalvelumaksut, puhelimen käyttömaksut, lehtien tilausmaksut.

Selvitetään asiakkaan nettotulot (selvitetään myös asumistuki ja rintamalisä, mutta ei huomioida laskennallista metsäntuottoa), joista vähennetään

- vuokra
- hoivapalvelun asiakasmaksu
- ateriapalvelun maksu
- palvelumaksu
- lääkkeet (Kelan lääkekaton mukaan)
- käyttövara 200 euroa/kk.

Jos laskelma tulee negatiiviseksi, maksua alennetaan laskelman verran. Jos laskelma jää positiiviseksi, perustetta maksun alentamiseen ei ole.

Asukkaan tai hänen edustajansa tulee hakea asiakasmaksujen alentamista kirjallisesti. Ensisijaisesti alennetaan hoitomaksua ja toissijaisesti ateriämaksua siten, että käyttövaraa jää 200 euroa kuukaudessa. Jos asukkaalla on talletuksia yli 4.000 euroa, maksua ei alenneta. Kelan etuuksien haku on ensisijaisesti asiakkaan ja omaisten vastuulla.

3.3 Lyhytaikainen tehostettu palveluasuminen

Lyhytaikaishoitoa/asumista annetaan tehostetun palveluasumisen yksikössä Hoivakoti Eedilässä. Lyhytaikainen asuminen sisältää asumisen, ruuan ja hoivan. Asiakas tuo hoito- paikkaan mukanaan omat lääkkeensä ja hoitotarvikkeensa.

Lyhytaikaista tehostettua palveluasumista tarjotaan kotiutustilanteissa, mikäli asiakkaan kotiolosuhteet ovat haasteelliset/ asunto vaatii muutostöitä ennen kotiutumista tai asiakkaan toimintakyky edellyttää intensiivistä kuntoutusjaksoa ennen kotiutumista. Lyhytaikaista asumispalvelua on myös säännölliset tai määräaikaiset ennalta sovitut intervallijaksot omaishoidettaville tai muille kotona asuville kotona asumisen ja omaishoitajan jaksamisen tukemiseksi.

Lyhytaikainen asuminen (kuntoutus- ja arviointijaksot, kriisihoito /vrk (SIS. ATERIAT)	38,80 "
Intervallahoito (säännölliset ja määräaikaiset ennalta sovitut jaksot)	29,00 "
Osavuorokautinen hoito/vrk (SIS. ATERIAT)	18,00 "

3.4 Perhehoito

Perhehoidon asiakasmaksuista säädetään asiakasmaksuasetuksen (2003/251) 19 §:ssä.

Pitkäaikaisesta perhehoidosta peritään maksu samalla tavoin kuin kohdassa 3.5 laitoshoidosta. Lastensuojelulain ja kehitysvammalain nojalla järjestetyn perhehoidon asiakasmaksuja koskevat erilliset säädökset.

Lyhytaikaisen perhehoidon ja osavuorokautisen perhehoidon asiakasmaksut määräytyvät vanhusten tehostetun palveluasumisen maksujen mukaisesti.

Pitkäaikainen perhehoito	asiaksmaksulain mukainen laitoshoidon maksu
Lyhytaikainen perhehoito	29,00 ” /vrk
Osavuorokautinen perhehoito	18,00 ” /vrk

3.5 Laitoshoido

Harjukodin laitoshoido-osasto tarjoaa laitoshoidotasoista hoivaa 30.4.2018 saakka. Asiaksmaksulain (2003/221) 7 c §:n mukaan pitkäaikaisessa laitoshoidossa olevalta peritään maksukyvyyn mukaan määräytyvä maksu. Maksu voi olla enintään 85 % hoidossa olevan nettokuukausituloista. Henkilökohtaiseksi käyttövaraksi tulee kuitenkin jäädä vähintään 108 ”.

Pitkäaikaisen laitoshoidon maksun määräämisen perusteena ovat tulot: Asiaksmaksulaki 10 b §:n mukaisesti. Tuloista tehtävät vähennykset: asiaksmaksulaki 10 c §. Lyhytaikaishoidon vuorokausihinta on 48,90 ”. Maksukaton täyttymisen jälkeen vuorokausimaksu on 22,50 ”.

3.6 Sosiaalihuoltolain mukainen tuettu asumispalvelu (ei ympärivuorokautinen)

Sosiaalihuoltolain mukaisia asumispalveluja järjestetään henkilöille, jotka erityisestä syystä tarvitsevat apua ja tukea asunnon tai asumisensa järjestämisessä. Erityisryhmiä ovat mm. mielenterveys- ja päihdekuntoutujat. Asumispalvelu voi olla lyhytaikaista tai pitkäaikaista. Pitkäaikaisessa asumispalvelussa asukas maksaa asumiskulut (asumistuki haettava) ja ateriat. Lyhytaikaisen palveluasumisen asiakasmaksu on 30 ” /vrk, eikä asiakkaalta peritä muita maksuja.

Lyhytaikainen asuminen = asiakas tosiasiallisesti enemmän päiviä kotona kuukaudessa kuin asumisyksikössä. Lyhytaikaisen asumisen päiviksi asumisyksikössä lasketaan lähtö- ja tulopäivä. Lyhytaikainen asuminen on alle 2 kk:n yhtäjaksoinen asumisjakso/vuosi.

Asumisohjaajan palvelut: erityistä tukea tarvitseville henkilöille asumisohjauksena järjestettävä tuettu asuminen on maksutonta palvelua. Tuetussa asumisessa peritään kotihoidon maksut, jos asiakkaat kotihoitoa saavat.

4. KEHITYSVAMMAISTEN, VAIKEAVAMMAISTEN JA ALLE 65-VUOTIAIDEN OMAISHOIDONTUKEA SAAVIEN ASIAKASMAKSUT

Kehitysvammaisten erityishuollon palvelut ja kuljetus erityishuollon palveluihin on asiakkaalle maksutonta. Kehitysvammaisten erityishuoltona annettavassa asumispalvelussa asiakkaan maksettavaksi jäävät kuitenkin tavanomaiseen asumiseen ja elämiseen liittyvät kulut eli ns. ylläpidosta aiheutuvat kulut, vuokran ja ateriat. Ne ovat sellaisia kustannuksia, jotka syntyvät vammasta riippumatta ja joilla ei ole yhteyttä henkilön avun ja palvelujen tarpeeseen. Ylläpitokuluihin kuuluvat tavallisesti yhteishankintana tehtävät siivoustarvikkeet ja -materiaalit, pesu- ja puhdistusaineet, wc- ja käsipaperit, vaatehuoltoon liittyvät tarvikkeet sekä virike- ja askartelutarvikkeet.

Kehitysvammaisen henkilön ateriamaksuun sisältyvät ruuan valmistuksessa tarvittavat raaka-aineet sekä ruuan valmistuksesta ja säilyttämisestä aiheutuvat kulut silloin, kun asiakkaan erityishuoltoon ei sisälly eikä erityishuolto-ohjelmaan ole kirjattu, että asiakas osallistuu ruuan valmistukseen tai että häntä avustetaan siinä. Ateriamaksun perusteena oleviin kustannuksiin kuuluvat siten myös kustannukset, jotka aiheutuvat työvoiman, veden, energian ja kuljetusten käyttämisestä. Mikäli henkilön erityishuolto-ohjelmaan on kirjattu ja hän tosiasiallisesti osallistuu ruuan valmistukseen tai hoivahenkilöstö laittaa ruokaa yhdessä hänen kanssaan, sisältää ateriamaksu vain raaka-aineiden ja ruuan valmistukseen tarvittavan energian kustannukset.

Vammaispalvelulain mukaiseen palveluasumiseen liittyvät erityispalvelut (vammasta aiheutuvat palvelut) ovat asiakkaalle maksuttomia. Niistä voidaan periä maksu silloin, kun henkilö saa niiden kustannuksiin korvausta muun lain nojalla, esimerkiksi tapaturma- tai liikennevakuutuslain tai sotilasvammalain mukaan. Asiakkaan maksettavaksi jäävät kuitenkin tavanomaiseen asumiseen ja elämiseen liittyvät kulut eli ylläpidosta aiheutuvat kulut samoin kuin kehitysvammaisten henkilöiden asumispalveluissa.

Työ- ja päivätoiminnassa ateriamaksu sisältää tarvittavat raaka-aineet ja ruuan valmistamisesta sekä säilyttämisestä aiheutuvat kustannukset sekä kustannukset, jotka aiheutuvat työvoiman, veden, energian ja kuljetusten käyttämisestä.

Kehitysvammaisten erityishuoltona annettavassa lyhytaikaisessa asumisessa kokopäivämaksu peritään yön yli kestävästä hoidosta kalenteripäivien mukaan. Osapäivämaksu peritään tilapäisestä päivähoitotyypisistä tai muutaman tunnin kestävästä hoidosta (ei kestä yön yli).

Mikäli kyseessä on omaishoitajan lakisääteisen vapaan aikainen hoito, lasketaan hoitovuorokaudeksi 24 tunnin yhtäjaksoinen hoitojakso. Omaishoitajan vapaan aikaisen hoidon järjestymiseksi välttämättömistä kuljetuksista ja niiden kustannuksista vastaa asiakas.

Erytishuollon kuljetusten korvaamiseen omaa autoa käytettäessä sovelletaan Kelan kilometrikorvausta oman auton käytöstä 0,20 "/km.

Asumisvalmennusta voidaan järjestää kunnan omassa asumisyksikössä, jos asumisyksikössä on tilaa. Asumisvalmennuksen päivämaksu on sama kuin erityishuoltona annetun lyhytaikaisen asumisen maksu.

Vammaispalvelulain mukaisen kuljetuspalvelun omavastuuosuus on Matkahuollon julkaise-man bussilippuhinnaston mukainen. Mikäli asiakkaalle joudutaan tilaamaan uusi taksikortti kadonneen tilalle, veloitetaan uudesta kortista 10 euroa.

Vammaisille ja muille erityistä tukea tarvitseville henkilöille asumisohjauksena järjestettävä tuettu asuminen on maksutonta palvelua.

Asiakasmaksut 1.5.2018 alkaen:

Asumispalvelut (asiakas ei osallistu ruuan valmistukseen)	
Vuokra vuokrasopimuksen mukaan	
Ateriat / koko päivä	14,00 "
Aamupala	2,00 "
Lounas	5,10 "
Välipala/iltapäiväkahvi	1,80 "
Päivällinen	3,10 "
Iltapala	2,00 "
Ylläpitomaksu	35,50 " /kk

Lyhytaikainen, tilapäinen, asuminen erityishuoltolain perusteella (sis. lyhytaikainen perhehoito) ja asumisvalmennus *
Yli 16-vuotias/kokopäivä 31,60 "
Yli 16-vuotias/osapäivä 15,80 "
Alle 16-vuotias/kokopäivä 18,95 "
Omaishoitajan lakisääteinen vapaa
Hoitomaksu/vrk 11,40 "
Työ- ja päivätoiminta
Ateriamaksu (sis. lounas ja ip-kahvi) 5,80 "
Kuljetuspalvelu
Omaavastuu/yhdensuuntainen matka bussilippuhinnaston suuruinen

Tilapäinen asuminen = asiakas tosiasiallisesti enemmän päiviä kotona kuukaudessa kuin asumisyksikössä. Tilapäisen asumisen päiviksi asumisyksikössä lasketaan lähtö- ja tulopäivä. Lyhytaikainen asuminen on alle 2 kk:n yhtäjaksoinen asumisjakso/vuosi.

5. OMAISHOITAJAN LAKISÄÄTEISEN VAPAAN AIKAISTEN PALVELUJEN MAKSUT

Omaishoitajan lakisääteisen vapaan järjestämiseksi annettava palvelu	11,40 " /vrk
--	--------------

6. KESKEYTYKSEN VAIKUTUS ASIAKASMAKSUUN

Kotihoitomaksu

” Kotihoitomaksu keskeytyy laitoshoidon/lyhytaikaishoidon ajalta siitä päivästä, kun asiakas menee laitoshoitoon/lyhytaikaishoitoon ja siihen päivään asti kun asiakas palaa laitoshoidosta/lyhytaikaishoidosta.

Hoito/hoivamaksu

” Laitoshoidosta johtuva keskeytys: asiakkaalta ei peritä hoivamaksua keskeytysajalta, ei myöskään lähtö- eikä tulopäiviltä

” Lomasta johtuva keskeytys: asiakkaalta peritään viiden päivän maksu poissaoloajalta

Tukipalvelut

” Ateriapaketti

- Ei peritä poissaolopäiviltä, oli poissaolon syy mikä tahansa
- Lähtö- ja tulopäiviltä ei laskuteta laitoshoitokeskeytyksen vuoksi
- Lomakeskeytyksen vuoksi laskutetaan lähtö- ja tulopäivän ateriapaketti

” Palvelumaksu

- Peritään myös poissaolopäiviltä

7. LAPSIPERHEIDEN KOTIPALVELUN JA LASTENSUOJELUN MAKSUT

Lapsiperheiden tilapäinen ja säännöllinen kotipalvelu tuotetaan kunnan itse tuottamana palveluna tai palvelusetelillä. Palvelusetelillä asiakas ei maksa asiakasmaksua vaan omavastuusuuden palvelusta.

7.1 Tilapäinen kotipalvelu

Perheen käyttäessä kunnan omaa kotipalvelua tilapäisen kotipalvelun tuntihinta on 7 euroa. Tilapäinen maksu peritään ensimmäiseltä 3 kuukaudelta kalenterivuoden aikana tai palvelu katsotaan tilapäiseksi niin kauan jos palveluntarve alittaa 16 h/kk. Palveluseteliä käytettäessä ei asiakasmaksua peritä, jolloin asiakas maksaa palveluntuottajan perimän tuntihinnan ja palvelusetelin välisen erotuksen.

7.2 Säännöllinen (määräaikainen) kotipalvelu

Lapsiperheen säännöllisestä kotipalvelusta on kyse, kun palvelun tarve kestää yli 3 kk tai on yli 16 tuntia/kk. Kunnan itse tuottamasta kotipalvelusta peritään käyntikertojen ja asiakkaan maksukyvyyn mukaan kuukausimaksuna jatkuvan ja säännöllisen kotihoidon maksutaulukon (sivulla 2) perusteella määräytyvä prosenttiosuus bruttotuloista.

7.3 Lastensuojelun maksut

Lastensuojelulain 19 §:n mukaan lastensuojelusta voidaan periä asiakasmaksuja siten, kuin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992) säädetään. Asiakasmaksulain 4 §:n 4 kohdan mukaan lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten huolto on maksutonta sosiaalipalvelua. Asiakasmaksulain 7 § mukaan voidaan kyseisestä kohdasta poiketen kuitenkin periä lapsen vanhemmilta maksu lastensuojelulain mukaisesti avohuollon tukitoimena, sijaishuoltona tai jälkihuoltona lapselle annetusta perhehoidosta, laitoshoidosta tai asumispalveluista aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi, milloin se on asianomaisten toimeentulon edellytykset ja huollolliset näkökohdat huomioon ottaen perusteltua. Maksun suuruudesta on mainittu, että se saa olla enintään lapsen elatuksesta annetun lain 1.3 §:n perusteella määräytyvän elatusavun suuruisen ja asiakasmaksuasetuksen 20 § 1 mom. mukaan se tulee jakaa vanhempien kesken heidän maksukykynsä mukaan.

Kunta voi maksua vahvistamatta periä ja nostaa lapselle tulevat elatusavut ajalta, jona lapsi on sijoitettu yllä mainittuihin palveluihin. Kyseisessä lainkohdassa on viittaus myös asiakasmaksulain 14 §:ään, jossa yleisemmällä tasolla määritellään kunnan oikeudesta periä henkilön tulot ja korvaukset järjestettyään hänelle laitoshoidon taikka perhehoitoa. Tämä oikeuttaa kunnan perimään elatusavun lisäksi myös lapsen mahdolliset muut tulot, kuten eläkkeet, elinkorot, avustukset tai muut jatkuvat tai kertaluotoiset tulot, korvaukset tai saamiset, joita maksetaan ajalta, jonka laitos- tai perhehoito kestää.

Asiakasmaksuasetuksen 20 § mukaan perittävä maksu saa olla enintään 1.835,20 euroa/kk, perittävä maksu ei saa ylittää palvelun tuottamisesta aiheutuneita kustannuksia. Lastensuojelulain 77 §:n mukaan lapsen tai nuoren tuloista, korvauksista tai saamisista on varattava 40 % hänen itsenäistymisvaroihinsa, 60 % käytetään siten hoidon korvaukseksi. Vanhemmalta perittäviä lastensuojelulain mukaisia asiakasmaksuja määrätessä on otettava huomioon hänen toimeentulonsa edellytykset ja huollolliset näkökohdat. Jos henkilö on varaton tai vähävarainen, maksua ei pidä periä. Vanhemmalta peritään asiakasmaksua käytettävissä olevien nettotulojen perusteella ja sitä määriteltäessä otetaan huomioon huollettavien määrä ja tulot elatusvelvollisuuden mukaan. Yhdessä asuville vanhemmille tehdään kummallekin nettotulojen mukainen oma päätös.

Elatusvelvollisuus avioliitossa koskee aviopuolisoita sekä vanhempien omia ja puolisoitten yhteisiä lapsia eikä synnyttä elatusvelvollisuutta aviopuolison lapsiin. Avioliitossa elatusvelvollisuus koskee vain omia ja parin yhteisiä lapsia, mutta ei ulotu avopuolisoille eikä tämän lapsiin.

Lastensuojelun asiakasmaksua vanhemmalle määriteltäessä otetaan huomioon ansiotulojen lisäksi eläkkeet, elinkorot ja kiinteistön luovutuksen yhteydessä määrääjäksi tai elinkaudeksi pidätetty rahana suoritettava etuus (syytinki) sekä muut jatkuvat henkilökohtaiset tulot samoin kuin pääomasta saadut korko-, osinko- ja vuokratulot sekä itsenäisestä ammatinharjoittamisesta ja yritystoiminnasta saatavat tulot. Lapsilisä, elatustuki ja elatusapu peritään yleensä hoidon korvaukseksi, jolloin niitä ei huomioida vanhemman tuloina. Lapsilisän maksamisesta laitos- ja perhehoidon aikana säädetään lapsilisälain 11 §:ssä. Hoitokustannuksista tehdään Kelalle esitys lapsilisän maksamisesta kunnalle/perhehoitajalle lapsen tilanteen mukaan. Laitossijoituksessa lapsilisä peritään pääsääntöisesti kunnalle ja perhehoidossa lapsilisän maksamisesta sovitaan toimeksiantosopimuksessa. Yleensä pitkäaikaisessa perhesijoituksessa lapsilisä maksetaan perhehoitajalle. Mikäli sitä ei peritä, se katsotaan vanhemman tuloksi. Lapsilisän perimisestä ei kerry lapselle itsenäistymisvaroja.

Tuloina ei oteta huomioon vanhemman luona asuvista muista lapsista maksettavaa lapsilisää, lapsen hoitotukea, kansaneläkelain mukaista lapsikorotusta, asumistukea, vammaistukea, tapaturmavakuutuksen perusteella suoritettavia sairaanhoito- ja tutkimuskuluja, sotilasavustusta, rintamalisää, opintorahaa, aikuisopintorahaa, opintotuen asumislisää, toimeentulotukena maksettavaa toimintarahaa ja matkakorvausta, kuntoutusrahalain mukaista ylläpitokorvausta, työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaista ylläpitokorvausta, opintojen johdosta suoritettavia apurahoja ja muita vastaavia avustuksia, perhehoidon kustannusten korvauksia eikä lasten kotihoidon tukea.

Asiakasmaksua määriteltäessä vanhemman nettotuloista vähennetään asumismenojen omavastuuosuus (vuokra, yhtiövastike, josta vähennetään asumistuki/asumislisä, omassa asumiskäytössä olevan asunnon lainanhoitokulut/kk) ja maksetut elatusavut. Mikäli asumiskustannuksista ei toimiteta selvitystä, lasketaan asumiskustannukset lain yleisestä asumistuesta (938/2014) mukaisten asumismenojen (erityisesti lain 9.10 §) suuruusina. Vanhemman tuloista tehdään nk. lapsivähennys, joka yhdessä asuvilta vanhemmilta on 75 euroa/huollettava kotona asuva lapsi/vanhempi. Yksin asuvalta vanhemmalta vähennetään 150 euroa/huollettava kotona asuva lapsi. Lapsivähennystä ei tehdä sijoitettavien lasten osalta. Ensisijaisesti pyritään aikaansaamaan kummankin vanhemman osalta elatussopimus, koska se lapsen itsenäistymisvaroja kartuttavana on lapsen edun mukainen.

Vanhemmilta, joille ei ole vahvistettu tai saada vahvistettua elatusapua, peritään lastensuojelun asiakasmaksu alla olevan taulukon mukaisesti:

Nettotulot/kk vähennysten jälkeen	Perintä/kk
0. 600 ”	Maksua ei peritä
601. 800 ”	10 %
801. 1.000 ”	12 %
1.001. 1.200 ”	14 %
1.201.	16 %

Kun vanhemmalle on määrätty taulukon mukainen asiakasmaksu ja sijoitettuja lapsia on useampia, maksua korotetaan sijoitettujen lasten lukumäärän mukaan seuraavasti:

Sijoitettuja lapsia, lkm	Korotus, %
1	Ei korotusta
2	15 %
3	30 %
4	45 %
5 tai useampi	60 %

Maksukykyä arvioitaessa voidaan kuitenkin ottaa huomioon vanhemman tosiasialliset perhesuhteista johtuvat muut maksukykyyn vaikuttavat seikat. Maksujen periminen ei kuitenkaan saa missään tilanteessa vaarantaa perheen toimeentuloa ja pyrkimyksiä selviytyä omaehtoisesti ongelmistaan.

Lastensuojelulain mukaisista alle 30 vrk kestävästä kiireellisistä sijoituksista tai avohuollon sijoituksista ei peritä asiakasmaksua. Jos kiireellinen sijoitus tai avohuollon sijoitus kestää yli 30 vrk, peritään vanhemmilta ja lapsilta korvaus yli 30 vrk kestäneeltä ajalta. Perintäpäätöstä ei pääsääntöisesti voida tehdä takautuvasti. Mikäli asiakkaat eivät toimita pyydettyjä selvityksiä annettuun määräaikaan mennessä, voidaan maksu kuitenkin määrätä sen kuukauden alusta, jolloin päätös olisi voitu tehdä, jos selvitykset olisi asianmukaisesti toimitettu. Tällöin maksu määrätään asetuksen mukaisen enimmäismäärän suuruiseksi.

Vanhempien maksukykyä arvioitaessa voidaan kuitenkin ottaa huomioon vanhemman tosiasiallisista perhesuhteista johtuvat muut maksukykyyn vaikuttavat seikat, esim. tosiasiallinen huolenpito henkilöstä, joka ei kuulu perheen määritelmän piiriin. Mikäli vanhemmilta ei saada tietoja maksun määrittämiseksi, maksu määräytyy asiakasmaksuasetuksessa määritellyn enimmäismaksun mukaiseksi. Elatusapujen ja lapsen omien tulojen perinnän osalta noudatetaan asiakasmaksulain mukaisia perusteita.

8. MUUT MAKSUT

8.1 Ensi- ja turvakotimaksut

Aikuisilta perittävä maksu 24,20 ” /vrk.

Alle 18-vuotias lapsi 12,80 ” /vrk.

Maksut eivät sisällä ateroita.

Turvakotipalveluja koskevan kansallisten laatusuosituksen (11/2013) mukaisesti maksua voidaan alentaa tai jättää kokonaan perimättä, mikäli asiakkaan toimentulo vaarantuu väkivallan takia, asiakas on taloudellisesti riippuvainen väkivallan tekijästä tai turvakoti-palveluun pääsyn tai sen käytön esteenä on asiakkaalta perittävä maksu.

9. MAKSUN ALENTAMINEN TAI PERIMÄTTÄ JÄTTÄMINEN

Sosiaalihuollon palveluista määrätty maksu ja terveydenhuollon palveluista henkilön maksukykyyn mukaan määrätty maksu on jätettävä perimättä tai sitä on alennettava siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai henkilön lakisääteisestä elatusvelvollisuudesta huolehtimista. (AsiakasmaksulakiL 11 §).

Asiakas voi saada sosiaalipalveluiden maksuihin myös toimeentulotukea. Maksun alentaminen tai perimättä jättäminen ovat kuitenkin ensisijaisia toimeentulotuen myöntämiseen nähden.

Jos asiakas jättää sosiaalipalveluiden asiakasmaksun maksamatta, siitä voidaan periä viivästyskorkoa ja se voidaan ulosmitata ilman oikeuden päätöstä.

Asiakasmaksua voidaan alentaa tai jättää kokonaan perimättä tapauskohtaisen tarve- ja tilannearvion perusteella. Asiakasmaksujen alentamisesta tai perimättä jättämisestä päättää Lopen kunnan hallintosäännön mukaan johtava sosiaalityöntekijä, sosiaalihuollon erityis-asiiantuntija tai vanhuspalvelujen johtaja. Asiakasmaksujen alentaminen tai perimättä jättäminen perustuu aina asiakkaalle tehtyyn tulo- ja menolaskelmaan.

Ensisijaisena toimenpiteenä ennen maksun alentamista edellytetään, että Kelalta on anottu ne etuudet, joihin asiakas on oikeutettu (esimerkiksi hoitotuki ja asumistuki). Maksujen alentamisen perusteluna ei voi olla yksityisten vastaavien palvelujen käyttö. Esim. kotihoidon maksua ei voi alentaa sillä perusteella, että asiakas käyttää lisäksi yksityistä kotipalvelua.

Maksun alentamista haetaan kirjallisesti ja hakemukseen on liitettävä selvitys perheen kuukausittaisista brutto ja nettotuloista ja nettomenoista kuitteineen. Alentamisen perusteena on toimeentulotukilaskelma, jossa otetaan huomioon asukkaan todelliset tulot, menot, säästöt ja varallisuus. Jos asukkaalla on pankkitalletuksia, osakkeita ja rahastoja yli 4.000 euroa, maksua ei alenneta. Asiasta tehdään erillinen päätös.